

הטיול שלי עם ארצי

ארצי וגבע מטיילים בשמורת טבע נחל תנינים וחוזרים בזמן אל נופי הביצות, אל טחנות הקמח ואל סיפורם של התנינים שחיו שם בעבר

כתבה: אדר סטולרו

לקדחת ולמפגעים אחרים. ולא תאמין, הוסיף ארצי, "לא סתם קראו לנחל נחל תנינים, בסביבת הנחל חיו תנינים ללא הפרעה".

"אתה צוחק עליי?", שאלתי את ארצי והייתי בטוח שהחום כבר השפיע עליו והוא הוזה.

"אני ממש לא צוחק", ענה ארצי ברצינות גמורה. "ואם אתה עדיין לא מאמין, בשפך נחל התנינים, בסמוך לחוף הים, התגלתה עיר עתיקה בשם קרוקודילופוליס".

"קרוקו מה???", שאלתי. ארצי חזר על השם, הפעם לאט, וגם חילק את השם לשניים - קרוקודיל פוליס - ואז הבנתי, "קרוקודיל זה תנין, אני יודע, אבל מה זה פוליס?".

"פוליס היא עיר", אמר ארצי, כלומר עיר התנינים. התרגשתי מהגילוי ואמרתי בקול נרגש: "אז אם ניסע לשמורת נחל תנינים נוכל לראות את התנינים?".

"לא", אמר ארצי, "התנינים נעלמו מן האזור בראשית המאה ה-20, וכך גם הביצה, שיובשה לפני כ-80 שנה. כמו בחולה, גם בביצת הכבארה נלחמו בִּיתוּשֵׁי הָאֲנוֹפֶלֶס, המתרבים במי הביצה ומעבירים את מחלת המלריה, ונעשה מאמץ גדול לייבשה ולהכשיר את השטח לשדות חקלאיים. שריד לביצה אפשר לראות בִּשְׁמוֹרַת טַבֵּעַ עֵינוֹת תְּמָסָח, שנמצאת לא רחוק משמורת טבע נחל תנינים. תְּמָסָח היא מילה נרדפת לתנין", הוסיף ארצי בחיוך.

"אז מה רואים בנחל היום?", שאלתי בקול מאוכזב.

"מי שמטייל היום בשמורת נחל תנינים יכול לטעום קצת מהכול, מנוף הנחל, מהחי ומהצומח, ללמוד על ייבוש הביצה או לפחות על הניסיונות לייבשה, ובעיקר יכול להתפעל מהסכר הרומי

נת הלימודים הסתיימה, שירי מסיבת הסיום עדיין מתנגנים לי בראש. "בשנה הבאה נשב על המרפסת ונספור ציפורים נודדות" ... זמזמתי בעודנו יושבים על המרפסת, ארצי ואני, ואוכלים אבטיח קר. אין כמו אבטיח קר בערב חם.

הציפורים הנודדות בשיר הזכירו לי את הטיול שלנו בִּשְׁמוֹרַת החולה. "זוכר את אלפי הֶעָגוּרִים שראינו מעל בִּצְת החולה?", אמרתי.

"בטח שאני זוכר", ענה ארצי. "כל כך אהבתי את הטיול בביצה, את הצמחים ואת בעלי החיים. היה כל כך מעניין..."

"אתה יודע, גבע", אמר ארצי, "בארץ ישראל היו בעבר עוד ביצות מלבד החולה".

"אני יודע, אני זוכר את הטיול שלנו לאורך הירקון וגם בשמורת ביצת הפולג", אמרתי.

"בעבר הייתה ביצה מרשימה נוספת גם בחוף הכרמל", אמר ארצי, "בִּצְת הכבארה, ויש דמיון בין השתיים, גם בכבארה, כמו בחולה, צמחו צְמָחֵי קִנָּה סוּף וְגִמְאָה, גם בה שהו הַתְּאוּאִים הַגְּדוֹלִים וְהַצְּבִיִּים הָרְפִיִּים, מיני עופות מים ועוד. אך שלא כמו בביצת החולה, שהייתה כולה טבעית, מוֹצָא ביצת הכבארה נסגר בִּסְכָר גָּדוֹל שֶׁבָּנוּ הַרומאים על נחל תנינים ונחל עדה, כדי לנצל את מי הנחלים. הסכר פעל במשך כ-1,000 שנה וכל עוד הוא פעל ותוחזק היטב, אגם המים אגר את מי הנחלים שהוזרמו בתעלות ובאמות אל קיסריה לצורכי העיר. כשתחזוקת הסכר הוזנחה בתקופות מאוחרות יותר, הסכר נסתם והכבארה הפכה לביצה השנייה בגודלה בארץ ישראל, ומקור

גם אתם מוזמנים

במהלך יולי-אוגוסט, בין השעות 17:00 ל-19:00, תתקיים פעילות לכל המשפחה ברחבי שמורת נחל תנינים הכוללת את הפעלת הסכר והמתקנים החקלאיים, הדרכה רטובה בתוך אמת המים ופעילות יצירה לילדים. הפעילות אינה כרוכה בתשלום נוסף על דמי הכניסה.

אתם מוזמנים להתעדכן בתאריכי הפעילות באתר האינטרנט של רשות הטבע והגנים: www.parks.org.il

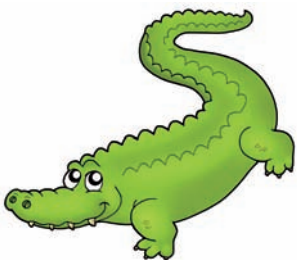

↑ שמורת טבע נחל תנינים
 צילום: דורון ניסים
 → מתקן הוויסות של הסכר
 צילום: ארכיון רשות
 הטבע והגנים
 → טחנת הקמח המשוחזרת
 בנחל תנינים
 צילום: ארכיון רשות
 הטבע והגנים

החלו לזרום בתעלות ושִׁצְפוּ בקול. עקבנו אחריהם כשהם פתחו סכרים נוספים, שהניעו גלגלי עץ שהניעו את טחנות הקמח. טחנות הקמח, הסבירו הפקחים, נבנו מאוחר יותר, בַּתְּקוּפָה הַבִּיזְנִיטִית וְהַעוֹת'מָאנִית, בזמן שהסכר כבר לא ממש פעל והביצה הלכה וגדלה. המחזה היה מרהיב ומרגש. אחר כך גם הלכנו בְּאֲמַת מַיִם רְטוּבָה והגענו למתקן טחינה נוסף ששוחזר. גם שם הפעילו הפקחים את המתקן ויכולנו ממש לראות כיצד נטחנו גרעני החיטה והפכו לקמח. ארצי משך אותי למטה, להציץ בגלגל המסתובב בכוח המים ומניע את אבני הטחינה.

משם הלכנו לנוח בצל על גֵּדַת נחל התנינים, עד עכשיו לא ראינו אותו ממש. לאורך הנחל צמחו עצי איקליפטוס גדולים, ותיקים, ובמים שחו שִׁפְמֹנֹנִי עֵנָק כמו אלה שראינו בשמורת החולה. שפיריות התעופפו קרוב למים ואז ארצי סיפר כי זהו אחרון נחלי החוף שמימיו נקיים וזורמים בערוץ כבעבר.

הצטערתי שהתנינים אינם חיים עוד באזורנו. ארצי הקריא מדפדפת המידע שקיבלנו בכניסה לשמורה, כי התנן האחרון ניצוד ככול הנראה בשנת 1912 ומאז לא נראו עוד תנינים באזור. חשבתי בקול רם כמה רבה היא השפעת האדם על הטבע - באיזו קלות הוא יכול לגרום ליצירת ביצה, ואחר כך לייבש אותה. או לגרום להיעלמות של מיני צומח ובעלי חיים כמו התנן בגלל ציד. ארצי אמר שבדיקו בשל כך דואגת רשות הטבע והגנים לשמר את הנופים הייחודיים האלה, את הצומח והחי וגם את שרידי העבר, כדי שילדים כמונו יוכלו להגיע לנחל תנינים בעתיד וליהנות מן הטבע והנוף כפי שאנו נהנים ממנו היום. ■

פפשו אותנו גם בפייסבוק

המפואר ששוקם ושוחזר, וממחיש כיצד זרמו המים בתעלות והפעילו טחנות קמח בעזרת כוח המים. "הסתכלנו זה בזה ושנינו חשבנו את אותו הדבר... "נוסעים לשמורת טבע נחל תנינים", קראנו יחד בצחוק.

למחרת בבוקר יצאנו מוקדם והגענו לשמורה. לפני שהתחלנו בטיול, במבואת הכניסה, צפינו בסרטון החדש המספר את סיפורה של השמורה. "עכשיו", אמר ארצי, "נצא לראות הכול במו עינינו".

כבר בתחילת המסלול ראינו את האגם שנוצר בעקבות שחזור הסכר. מסביב צמחיית נחלים וגדות וגם כמה עופות מים (איזה מזל שהבאנו משקפת) - אֶנְפָּה אֶפְרָה וְשִׁלְדָּג לְבָן חָזָה.

"בוא!", אחז פתאום ארצי בידי ומשך אותי אחריו. "פקחי השמורה מדגימים כעת כיצד עבד הסכר הרומי".

הפעלת הסכר הייתה מרתקת כל כך, אתם חייבים לראות כדי להבין. הפקחים פתחו פתח בסכר האבן הגדול, החוסם את ניקוז הנחלים, והמים